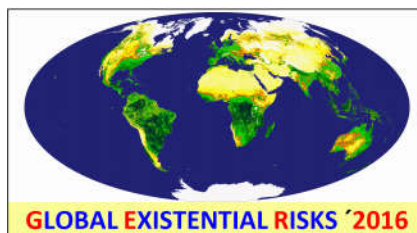

PRÍNOS POLITIKY V OBLASTI ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA K PRECHODU NA NÍZKOUHLÍKOVÉ HOSPODÁRSTVO

Milan PIATRIK - Yuri DUCHENKO - Gabriela RUSKOVÁ - Želimir TOPIĆ

THE CONTRIBUTION OF ENVIRONMENTAL POLICY TO THE TRANSITION TO A LOW-CARBON ECONOMY

ABSTRACT

Zlepšenie efektívnosti využívania zdrojov predstavuje veľký potenciál na zníženie výrobných nákladov a zvýšenie produktivity. Lepšie využívanie zdrojov má potenciál priniesť významné úspory. Predchádzanie poškodeniu životného prostredia, jeho náprava a presun k nízkouhlíkovému hospodárstvu je spoločenskou výzvou, ktorá zároveň prináša nové podnikateľské príležitosti pre podniky. „Ekologické inovácie“, tak ako každý iný druh inovácií, však potrebujú na to, aby prosperovali, vhodné prostredie týkajúce sa nielen oblasti rozvíjania myšlienok, podnikov ale ich realizácia závisí na podpore a prístupe k financiám. Od roku 1973 vytvárali rámec pre činnosť Únie v oblasti životného prostredia nadväzujúce environmentálne akčné programy. Nový 7. EAP ako súčasť nadväzných krokov po konferencii Organizácie spojených národov o trvalo udržateľnom rozvoji (summit RIO+20) by mal podporovať medzinárodné a regionálne procesy, ktorých cieľom je zmeniť globálne hospodárstvo na inkluzívne ekologické hospodárstvo v kontexte trvalo udržateľného rozvoja a znižovania chudoby. Vhodná kombinácia politických nástrojov môže podnikom a spotrebiteľom umožniť lepšie porozumieť vplyvu ich činností na životné prostredie a riadiť ho. K takýmto politickým nástrojom patria ekonomické stimuly, trhovo založené nástroje, požiadavky na informácie, ako aj dobrovoľné nástroje a opatrenia na doplnenie legislatívnych rámcov a zapojenie zainteresovaných strán na rôznych úrovniach.

KLÚČOVÉ SLOVÁ: environment, politika, produkt, udržateľný rozvoj

ABSTRACT

Improving resources use efficiency represents a large potential for the reduction of production costs and the increase of productivity. Better use of resources has the potential to generate significant savings. The prevention of environmental damage, its remediation and the move to a low-carbon economy is a social challenge that also provides new business opportunities for enterprises. "Eco-innovations", just as any other kind of innovation, need for their prospering not only the right enviroins, that is not only concerning the sphere of development of ideas and incentives, but their implementation also depends on some support and access to finances. Successive environment action programmes have provided the framework for Union action in the field of the environment since 1973. The 7th EAP should support the implementation, within the Union and at international level, of the outcomes of, and commitments undertaken at, the 2012 United Nations Conference on Sustainable Development (Rio + 20) and which aim to transform the global economy into an inclusive and green economy in the context of sustainable development and poverty reduction. An appropriate mix of policy instruments would enable businesses and consumers to improve their understanding of the impact of their activities on the environment and to manage that impact. Such policy instruments include economic incentives, market-based instruments, information requirements as well as voluntary tools and measures to complement legislative frameworks and to engage stakeholders at different levels.

KEY WORDS: environment, policy, product, sustainable development

Úvod

Zmena životného prostredia v EÚ je v čoraz väčšom rozsahu vyvolávaná vývojom, ktorý prebieha na globálnej úrovni, vrátane demografickej štruktúry, spotrebných a obchodných modelov a rýchleho technologického pokroku. Tento vývoj môže ponúkať významné príležitosti pre hospodársky rast a spoločenský blahobyť, ale

zároveň predstavuje výzvy a vytvára neistoty pre hospodárstvo a spoločnosť EÚ a spôsobuje zhoršovanie životného prostredia na celom svete.^{1, 2, 3}

Rastúci globálny dopyt po výrobkoch a službách a čerpanie zdrojov spolu so súčasnými neehospodárnymi systémami výroby a spotreby vo svetovom hospodárstve zvyšujú ceny základných surovín, nerastov a energie, zhoršujú znečistenie životného prostredia, vytvárajú viac odpadu, zvyšujú globálne emisie skleníkových plynov a spôsobujú degradáciu pôdy, odlesňovanie a stratu biodiverzity. Takmer dve tretiny svetových ekosystémov upadajú^[4] a existujú dôkazy, že hranice možností našej planéty pre biodiverzitu, zmenu klímy a cyklus dusíka už boli prekročené.⁵

Stratégia trvalo udržateľného rozvoja

Koncept trvalo udržateľného rozvoja hovorí o spôsobe ekonomického rastu, ktorý pokrýva potreby spoločnosti vytváraním podmienok blahobytu v krátkodobom, strednodobom, no najmä dlhodobom horizonte. Za týmto účelom prijala EÚ Stratégiu trvalo udržateľného rozvoja. Koncept stojí na predpoklade, že rozvoj musí naplňať dnešné potreby bez toho, aby boli ohrozené možnosti pokračujúceho rastu pre ďalšie generácie (napríklad vyčerpaním neobnoviteľných zdrojov bez nájdania alternatív, zničením ekosystémov nutných pre život, spustením zmien prírodných podmienok, ktoré výrazne skomplikujú možnosti prežitia človeka ako biologického druhu a pod.).

V máji 2001 bola prijatá Stratégia EÚ pre trvalo udržateľný rozvoj. Externú dimenziu získala v 2002, keď Komisia prijala globálne partnerstvo pre udržateľný rozvoj. Závazky potvrdila aj na Svetovom summite trvalo udržateľného rozvoja v Johannesburgu (august-september 2002). Cieľom Stratégie bolo zabezpečiť vysokú úroveň environmentálnej ochrany, sociálnej spravodlivosti a kohézie, ekonomickej prosperity a aktívna celosvetová podpora trvalo udržateľného rozvoja. Medzi týmito kľúčovými väzbami existujú mnohé prepojenia – využívanie obnoviteľných zdrojov energie a klimatické zmeny, klimatické zmeny a chudoba, chudoba a používanie environmentálne citlivých technológií a postupov...

Komisia, ktorá nastúpila pod vedením J. M. Barrosa v novembri 2004 sa rozhodla revidovať Stratégiu trvalo udržateľného rozvoja aby reflektovala zmeny, ktoré nastali po roku 2001. Európska rada zhodnotila pokrok dosiahnutý v niektorých z oblastí, o ktorých sa rokovalo v Hampton Courte. Trvalo udržateľný rozvoj znamená:

- uspokojenie potrieb súčasnej generácie bez toho, aby sa ohrozilo uspokojenie potrieb generácií budúcich. Je základným cieľom Európskej únie,
- zachovanie schopnosti Zeme umožniť život v celej jeho rozmanitosti.

TUR založený na demokracii, rodovej rovnosti, solidarite, právnom štáte a dodržiavaní základných práv. Aj keď sa od zasadnutia Európskej rady v Göteborgu dosiahli dobré výsledky, mnohé výzvy stále ostávajú platné. Z tohto dôvodu Európska rada prijala ambicióznou a komplexnou obnovenú Stratégiu EÚ pre trvalo udržateľný rozvoj (dokument 10117/06). Vykonávanie tejto stratégie bude Európska rada pravidelne pozorne monitorovať a sledovať.⁶ Nová Stratégia trvalo udržateľného rozvoja pre roky 2005-2010 v snahe zvrátiť trendy ohrozujúce trvalú udržateľnosť hovorí o potrebe zmeny spoločnosti vo viacerých oblastiach:

- zodpovednejšia spotreba,
- odhalenie nových a udržateľnejších spôsobov posilňovania ekonomického rastu,
- zrýchlenie prechodu ku uhlíkovej neutralite (nezvyšovanie objemu oxidu uhličitého v atmosfére),
- nové alternatívne zdroje energie,
- múdrejšie využívanie prírodných zdrojov,
- efektívnejšia doprava,
- a inkluzívnejšia globálna spoločnosť.

¹ SEK (2011) 1067, Životné prostredie Európy – stav a perspektíva 2010: Hodnotenie globálnych megatrendov (EEA, 2010)

² Rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady o všeobecnom environmentálnom akčnom programe Únie do roku 2020 „Dobrý život v rámci možností našej planéty“, Brusel, COM (2012) 710 final. - [on-line] Available on - URL: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2012/SK/1-2012-710-SK-F1-1.Pdf>

³ COM (2012) 710: Proposal for a DECISION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on a General Union Environment Action Programme to 2020 "Living well, within the limits of our planet". - [on-line] Available on - URL: <http://eur-lex.europa.eu/procedure/EN/202195>, <http://www.senat.fr/europe/textes_europeens/e7919.pdf>

⁴ United Nations Secretary-General's High-Level Panel on Global Sustainability (2012). Resilient people, resilient planet: A future worth choosing. Overview. New York: United Nations.

⁵ Rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady o všeobecnom environmentálnom akčnom programe Únie do roku 2020, COM (2012) 710 final. - [on-line] Available on - URL: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2012/SK/1-2012-710-SK-F1-1.Pdf>, p. 11

⁶ Závěry predsedníctva 15. – 16. jún 2006. 10633/1/06 REV 1. 2. SK, CONCL 2, Brusel 7. júla 2006. - - [on-line] Available on - URL: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/90111.pdf, <http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/SK/ec/90130.pdf>

V revidovanej stratégii je identifikovaných sedem hlavných výziev:

- klimatické zmeny a čistá energia
- udržateľná doprava
- udržateľná výroba a spotreba
- hrozby verejnemu zdraviu
- lepší manažment prírodných zdrojov
- sociálna inklúzia,
- demografické zmeny a migrácia
- boj s globálnou chudobou.⁷

Politika EÚ v oblasti životného prostredia

Od roku 1973 vytvárali rámec pre činnosť Únie v oblasti životného prostredia nadväzujúce environmentálne akčné programy (EAP). Rozvoj politiky EÚ v oblasti životného prostredia sa od začiatku sedemdesiatych rokov 20. storočia riadil environmentálnymi akčnými programami. V súlade so zmluvou sa EAP prijímajú riadnym legislatívnym postupom. Šiesty EAP sa skončil v júli 2012 a Európska komisia preto v reakcii na požiadavky zainteresovaných strán vrátane Rady a Európskeho parlamentu predložila návrh nadväzujúceho programu. Kontext mal štyri aspekty, t.j.

- napriek pokroku dosiahnutému v niektorých oblastiach hlavné problémy v oblasti životného prostredia pretrvávajú, a naďalej existujú aj príležitosti urobiť životné prostredie odolnejším proti systémovým rizikám a zmene;
- EÚ prijala stratégiu Európa 2020 pre inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast, ktorá je smerodajná pre rozvoj politiky na obdobie do roku 2020;
- zatiaľ čo mnoho členských štátov sa snaží vyrovnáť sa s hospodárskou krízou, potreba štrukturálnych reforiem ponúka EÚ nové príležitosti priblížiť sa k inkluzívnemu ekologickému hospodárstvu;
- samit RIO+20 zdôraznil význam globálneho rozmeru.

Ekologické inovácie majú zásadný význam z hľadiska realizácie stratégie Európa 2020 na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu. Akčný plán v oblasti ekologických inovácií (EcoAP) podporuje inovácie zamerané na zníženie tlaku na životné prostredie a pomáha im presadiť sa na trhu. Vzhľadom na to, že environmentálne technológie prospievajú obchodu a pomáhajú vytvárať nové pracovné miesta, sú environmentálne inovácie nesmierne dôležité pre hospodársku konkurencieschopnosť Európy. EcoAP je jedným zo záväzkov hlavnej iniciatívy „Únia inovácií“ a vychádza z akčného plánu v oblasti environmentálnych technológií (ETAP). Pôvodné ťažisko (environmentálne technológie) sa rozširuje na rozsiahlejšiu koncepciu ekologických inovácií a zameriava sa na konkrétne prekážky, problémy a príležitosti na dosiahnutie environmentálnych cieľov pomocou inovácií. EcoAP obsahuje opatrenia na strane dopytu aj ponuky, na podporu výskumu a priemyslu, aj ako politické a finančné nástroje. Plán uznáva zásadnú úlohu právnych predpisov pri vývoji ekologických inovácií a počíta s revíziou legislatívy na ochranu životného prostredia. Okrem toho kladie dôraz na význam výskumu a inovácií z hľadiska vývoja inovačných technológií a ich uvádzania na trh. Plán nezanedbáva ani medzinárodný aspekt ekologických inovácií a sústreďuje sa na lepšiu politickú koordináciu s medzinárodnými partnermi.⁸

Cieľom 7. EAP je posilniť prínos politiky v oblasti životného prostredia k prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo efektívne využívajúce zdroje, ktoré chráni a posilňuje prírodný kapitál a napomáha zdraviu a blahobytu občanov. Dôležitým prvkom 7. EAP je snaha, že sa budú rešpektovať hranice prírodných zdrojov Zeme. 7.EAP poskytuje zastrešujúci rámec pre politiku životného prostredia do roku 2020 a určuje deväť prioritných cieľov, ktoré majú dosiahnuť EÚ a jej členské štáty. Zodpovednosť za splnenie cieľov a zámerov v oblasti životného prostredia a zmeny klímy nesie spoločne EÚ a jej členské štáty. Program by sa mal realizovať v súlade so zásadou subsidiarity na zodpovedajúcej úrovni. Prioritné ciele a kroky, ktoré musí EÚ urobiť na ich dosiahnutie do roku 2020:

- chrániť, zachovávať a zveľaďovať prírodný kapitál Únie
- vytvoriť z Únie nízkouhlíkové ekologické a konkurencieschopné hospodárstvo efektívne využívajúce zdroje
- chrániť občanov Únie pred environmentálnymi vplyvmi a rizikami ohrozujúcimi ich zdravie a blahobyt

⁷ Stratégia trvalo udržateľného rozvoja. - [on-line] Available on - URL: <http://www.europa.sk/strategiavtrvaloudrzatelnehorozvo>

⁸ Nový akčný plán pre ekoinovácie na podporu ekologického rastu a prínosu podnikov. Brusel 15.12.2011. - [on-line] Available on - URL: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1547_sk.htm

- maximalizovať prínosy právnych predpisov Únie v oblasti životného prostredia zlepšením ich vykonávania
- prehĺbiť vedomosti v oblasti životného prostredia a zdokonaľiť faktickú základňu politiky
- zabezpečiť investície do politiky v oblasti životného prostredia a zodpovedať za náklady na životné prostredie vyplývajúce z akýchkoľvek spoločenských činností
- zlepšiť začlenenie problematiky životného prostredia do iných oblastí politiky a zabezpečiť súdržnosť pri vytváraní nových politik
- posilniť udržateľnosť miest v Únii
- pomôcť Únii účinnejšie riešiť medzinárodné environmentálne a klimatické problémy.⁹

Circular economy

Zmena klasického lineárneho výrobného procesu na obehový je jedným z ambiciózných a dlhodobých cieľov Európskej únie. Circular economy (obehové hospodárstvo) je zamerané na elimináciu odpadu. V súčasnosti sa v EÚ recykluje 20 % odpadu, čo by k roku 2020 malo vzrásť na hodnotu 50 %. Tento cieľ by mal nový balík Komisie zvýšiť na 80 % v roku 2020, k čomu by sa mal pridať aj strop 20 % na odpad vzniknutý spaľovaním. Ak by sa tieto hodnoty podarilo dosiahnuť, vyvážanie odpadu na skládky by bolo de facto zakázané.¹⁰

Akčný plán EÚ pre obehové hospodárstvo – Kruh sa uzatvára – je zameraný na prechod na intenzívnejšie obehové hospodárstvo, v ktorom sa hodnota výrobkov, materiálov a zdrojov uchováva v hospodárstve čo možno najdlhšie a minimalizuje sa vznik odpadu, je významným príspevkom k úsiliu EÚ o rozvoj udržateľného nízkouhlíkového, konkurencieschopného hospodárstva, ktoré efektívne využíva zdroje. Takýto prechod je príležitosťou na transformáciu nášho hospodárstva a zabezpečenie nových a udržateľných konkurenčných výhod pre Európu. Obehové hospodárstvo podporí konkurencieschopnosť EÚ prostredníctvom ochrany podnikov pred nedostatkom zdrojov a nestálymi cenami, podporovania vytvárania nových podnikateľských príležitostí a inovačných, účinnejších spôsobov výroby a spotreby. Prispieje k vytváraniu pracovných miest na miestnej úrovni pre všetky úrovne zručností a k vytváraniu príležitostí na sociálnu integráciu a súdržnosť. Zároveň bude viesť k energetickým úsporám a pomôže vyhnúť sa nenapraviteľným škodám, ktoré spôsobuje čerpanie zdrojov v miere, ktorá prekračuje kapacitu Zeme obnovovať ich z hľadiska klímy a biodiverzity a znečisťovania ovzdušia, pôdy a vody. Opatrenia na podporu obehového hospodárstva preto úzko súvisia s hlavnými prioritami EÚ, medzi ktoré patrí napríklad rast a zamestnanosť, agenda v oblasti investícií, oblasť klímy a energetiky, sociálna agenda a inovácie v priemysle, a s globálnym úsilím o trvalo udržateľný rozvoj.¹¹

Celosvetový prechod na nízkouhlíkové a obehové hospodárstvo sa začal, pričom dostal nový podnet v podobe parížskej dohody o zmene klímy a programu trvalo udržateľného rozvoja do roku 2030. Tento prechod je potrebný s cieľom zabezpečiť pracovné miesta, rast a investičné príležitosti pre súčasné aj budúce generácie Európanov, a zároveň na zmierňovanie nebezpečnej zmeny klímy. Z tohto dôvodu vypracovala Komisia oznámenie k opatreniam, ktoré sú súčasťou rámcovej stratégie energetickej únie:

- legislatívny návrh o záväznom ročnom znižovaní emisií skleníkových plynov členskými štátmi v rokoch 2021 až 2030,
- legislatívny návrh o začlenení emisií a záchytov skleníkových plynov z využívania pôdy, zo zmien vo využívaní pôdy a z lesného hospodárstva do rámca politik v oblasti klímy a energetiky na rok 2030
- a oznámenie o európskej stratégii pre nízkoemisnú mobilitu.¹²

Zelený akčný plán pre MSP

Jednou z hlavných hnacích síl konkurencieschopnosti podnikov je efektívne využívanie zdrojov, keďže náklady na suroviny údajne predstavujú pre európske výrobné podniky v priemere 40 % ich nákladov. Efektívne

⁹ Dobrý život v rámci možností našej planéty - 7. EAP – všeobecný environmentálny akčný program Únie do roku 2020. ISBN 978-92-79-33918-9. - [on-line] Available on - URL: <http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/7eap/sk.pdf>

¹⁰ Circular economy. - [on-line] Available on - URL: <http://www.europaskaunia.sk/circular-economy>

¹¹ Oznámenie Komisie EP, Rade a Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov, – Kruh sa uzatvára - Akčný plán EÚ pre obehové hospodárstvo. V Bruseli 2. 12. 2015, COM(2015) 614 final. - [on-line] Available on - URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015DC0614&from=en>

¹² Oznámenie Komisie EP, Rade a Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov, Rýchlejší prechod Európy na nízkouhlíkové hospodárstvo. V Bruseli 20. 7. 2016, COM(2016) 500 final. - https://www.google.sk/url?sa=t&rcrt=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&ved=0ahUKEwjDyOPI-JzSAhWEHpoKHd3vA8sQFgg6MAQ&url=http%3A%2Fwww.ipex.eu%2FPIPEXL-WEB%2F082dbcc556244a690156263940f60044.do&usq=AFQjCNEEhuT3WPIBMjktZhh_Yr6AQLFfRQ&cad=rja

využívanie zdrojov znamená využívať obmedzené zdroje planéty udržateľným spôsobom a zároveň minimalizovať vplyv na životné prostredie a umožňovať hospodársky rast (prostredníctvom relatívneho oddelenia používania surovín). S nákladmi na energiu a vodu predstavujú tieto náklady až 50 % celkových výrobných nákladov v porovnaní s nákladmi na pracovnú silu, ktoré zodpovedajú 20%.¹³ Zlepšenie efektívneho využívania zdrojov si skutočne vyžaduje kombinovať prístup hodnotového reťazca s realizáciou komplexných technických riešení na úrovni podniku. V súlade so stratégiou Európa 2020 je prioritou EÚ stať sa udržateľným hospodárstvom. Stanovujú sa v nej ambiciózne ciele pre opatrenia v oblasti zmeny klímy a pre energetickú účinnosť. Iniciatíva Small Business Act (SBA)¹⁴ zdôraznila skutočnosť, že EÚ a členské štáty by mali MSP umožniť, aby premenili výzvy v oblasti životného prostredia na príležitosti. Zelený akčný plán (Green Action Plan - GAP)¹⁵ udáva jasné smerovanie a poskytuje rámec pre spôsob, akým EÚ zamýšľa – v partnerstve s členskými štátmi a regiónmi – pomôcť MSP využívať podnikateľské príležitosti, ktoré predstavuje prechod na ekologické hospodárstvo. „Ekologické hospodárstvo“ je model, ktorý „zabezpečuje rast a vývoj, chráni zdravie a blahobyt ľudí, poskytuje im dôstojné pracovné miesta, znižuje nerovnosti a investuje do biodiverzity vrátane ekosystémových služieb, ktoré poskytuje, a zachováva ich prírodný kapitál pre ich vlastnú hodnotu a kľúčový prínos pre ľudský blahobyt a hospodársku prosperitu.“ (Vymedzenie z rozhodnutia EP a Rady č. 1386/2013/EÚ z 20.11.2013 o všeobecnom EAP Únie do roku 2020 „Dobry život v rámci možností našej planéty“).¹⁶ Táto iniciatíva konkrétne predstavuje sériu nových alebo revidovaných opatrení zameraných na MSP navrhovaných na úrovni EÚ. Zelený akčný plán pre MSP sa zameriava na efektívne využívanie zdrojov vo všeobecnosti bez toho, aby venoval osobitnú pozornosť energetickej účinnosti alebo výrobe energie z obnoviteľných zdrojov, ktorými sa už zaoberali osobitné oznámenia Komisie a legislatívne návrhy. Zelený akčný plán má za cieľ:

- zlepšiť efektívne využívanie zdrojov európskych MSP;
- podporiť ekologické podnikanie;
- využívať príležitosti, ktoré so sebou prinášajú ekologickejšie hodnotové reťazce
- uľahčiť prístup ekologických MSP na trh.

Cieľom zeleného akčného plánu je prispieť k opätovnej industrializácii Európy, ako sa uvádza v oznámení o obnove európskeho priemyslu [COM(2014)14]. Tento akčný plán vychádza z akčného plánu v oblasti ekologických inovácií (EcoAP)¹⁷, ktorý udáva smer pre politiku ekologickej inovácie a financovanie v rámci stratégie Európa 2020. Množstvo opatrení a nástrojov EcoAP má pre MSP veľký význam. Ide napríklad o európsky prehľad výsledkov inovácie, stredisko pre sledovanie ekologických inovácií, európske fórum pre ekologické inovácie, európske partnerstvá v oblasti inovácií a finančné nástroje pre ekologické inovácie v rámci programu Horizont 2020. Opatrenia, ktoré sú uvedené v zelenom akčnom pláne a v EcoAP, sa teda navzájom dopĺňajú a vedú k dôležitým synergiám. Počas celej fázy realizácie bude medzi EcoAP a zeleným akčným plánom zaistená náležitá koordinácia.¹⁸

Stimulácia environmentálne vhodných výrobkov, služieb a technológií

Politika Únie v oblasti životného prostredia stimuluje inovácie a investície do environmentálne vhodných výrobkov a služieb, čím sa vytvárajú pracovné miesta a vývozné príležitosti.¹⁹ Postupné rozširovania Európskej únie prispeli k rozšíreniu vysokých štandardov ochrany životného prostredia na veľkú časť európskeho kontinentu a úsilie Únie prispelo k posilneniu medzinárodného záväzku bojovať proti zmene klímy a strate biodiverzity a k úspešnému celosvetovému úsiliu o odstránenie látok, ktoré poškodzujú ozónovú vrstvu, a olovnatých palív.²⁰

¹³ Guide to resource efficiency in manufacturing: Experiences from improving resource efficiency in manufacturing companies. - Europe INNOVA (2012)

¹⁴ Small Business Act. - [on-line] Available on - URL: http://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/small-business-act/index_en.htm

¹⁵ Green Action Plan, GAP. - [on-line] Available on - URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52014DC0440>

¹⁶ Zelený akčný plán pre MSP - umožniť MSP premeniť výzvy v oblasti životného prostredia na podnikateľské príležitosti. - Oznámenie Komisie EP, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov. –Brusel 2.7.2014, COM/2014/0440 final. - [on-line] Available on - URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0440&from=SK>

¹⁷ Eco-innovation. - [on-line] Available on - URL: http://ec.europa.eu/environment/ecoap/index_en.htm

¹⁸ Zelený akčný plán pre MSP - umožniť MSP premeniť výzvy v oblasti životného prostredia na podnikateľské príležitosti. - Oznámenie Komisie EP, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov. –Brusel 2.7.2014, COM/2014/0440 final. - [on-line] Available on - URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0440&from=SK>

¹⁹ The economic benefits of environmental policy (Hospodárske prínosy politiky životného prostredia)(IES, Vrije Universiteit Amsterdam, 2009), COM(2012) 173, Implementing EU legislation for GreenGrowth (Vykonávanie právnych predpisov EÚ pre ekologický rast) (BIO Intelligence Service 2011).

²⁰ Rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady o všeobecnom environmentálnom akčnom programe Únie do roku 2020, COM (2012) 710 final. - [on-line] Available on - URL: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2012/SK/1-2012-710-SK-F1-1.Pdf>, p. 10

Na riešenie niektorých z týchto zložitých otázok je potrebné plne využívať potenciál existujúcich environmentálnych technológií a zabezpečiť nepretržitý vývoj najlepších dostupných techník a inovácií a ich zavádzanie do priemyslu. Nevyhnutný je tiež rýchly pokrok v perspektívnych odboroch vedy a techniky. Ten by mal byť umožnený podporou výskumu a vytváraním podmienok, ktoré by napomáhali súkromné investície do výskumu. Súčasne potrebujeme lepšie pochopiť možné riziká ohrozujúce životné prostredie a zdravie ľudí, ktoré sú spojené s novými technológiami, a musíme ich lepšie posúdiť a riadiť. To je predpokladom na to, aby verejnosť nové technológie prijala, ako aj na to, aby EÚ dokázala účinne a včas identifikovať možné riziká súvisiace s technickým rozvojom a reagovať na ne.²¹

V rámci „prioritného cieľa 2: Vytvoriť z EÚ nízkouhlíkové ekologické a konkurencie schopné hospodárstvo efektívne využívajúce zdroje“ sú hlavné iniciatívy zamerané okrem iného na:

- zavádzanie najlepších dostupných techník do priemyslu podľa smernice o priemyselných emisiách sa dosiahne zlepšenie modelov využívania zdrojov a zníženie emisií pre viac než 50000 veľkých priemyselných zariadení v EÚ, čo v dlhodobom horizonte významne prispeje k stimulácii vývoja inovatívnych techník, ekologizácii hospodárstva a zníženiu nákladov pre priemysel.²²
- prijatie opatrení na ďalšie zlepšenie environmentálnych vlastností výrobkov a služieb na trhu EÚ počas celého ich životného cyklu prostredníctvom opatrení na zvýšenie ponuky environmentálne vhodných výrobkov a vyvolanie zásadnej zmeny v dopyte spotrebiteľov po týchto výrobkoch. To sa dosiahne pomocou vyváženej kombinácie stimulov pre spotrebiteľov a podniky vrátane MSP a trhových nástrojov a regulácií na zníženie vplyvov ich činností a výrobkov na životné prostredie. Preskúmajú sa existujúce právne predpisy o výrobkoch, ako napríklad smernica o ekodizajne, smernica o označovaní energetickými štítkami a nariadenie o environmentálnej značke, s cieľom zlepšiť environmentálne vlastnosti výrobkov a efektívne využívanie zdrojov pri výrobkoch počas celého ich životného cyklu, a tým zabezpečiť súdržnejší rámec pre udržateľnú výrobu a spotrebu v EÚ.
- uplatňovanie takého rámca politiky EÚ, ktorý by mal zabezpečiť, aby prioritné výrobky uvádzané na trh EÚ boli navrhované v súlade so zásadami ekodizajnu z dôvodu, že 80 % všetkých vplyvov výrobkov na životné prostredie sa fixuje vo fáze ich navrhovania. Cieľom bude optimalizovať efektívne využívanie zdrojov a materiálu zameraním sa okrem iného na ich recykláciu, obsah recyklovaného materiálu a trvanlivosť. Tieto požiadavky budú musieť byť vykonateľné a presaditeľné. Na úrovni EÚ aj na úrovni jednotlivých členských štátov bude posilnené úsilie o odstránenie prekážok pre environmentálne inovácie²³ a uvoľnenie plného potenciálu európskych environmentálnych odvetví, čo bude prínosné pre environmentálne pracovné miesta a rast.²⁴
- dlhodobý a predvídateľný politický rámec pre všetky tieto oblasti, ktorý pomôže stimulovať úroveň investícií a opatrení potrebných na úplný rozvoj trhov pre environmentálne technológie a na podporu udržateľných obchodných riešení. Na poskytnutie potrebného usmernenia pre subjekty vo verejnej a v súkromnej sfére s rozhodovacími právomocami pri premene hospodárstva sú potrebné ukazovatele a ciele účinného využívania zdrojov.²⁵

Dobrovoľné nástroje environmentálnej politiky

Environmentálne manažerstvo predstavuje súbor dobrovoľných nástrojov environmentálnej politiky umožňujúcich zavedenie systémového prístupu organizácií do riešenia problémov ochrany životného prostredia. Rozsah použiteľných environmentálnych nástrojov sa s vývojom environmentálnej politiky postupne rozšíril a neobsahuje len rámcovú legislatívu, ale aj tzv. dobrovoľné nástroje, ktoré podporujú ekonomický rast, konkurencieschopnosť, rentabilitu a vytváranie nových pracovných miest pri súčasnom zohľadňovaní dosahov na životné prostredie. V praxi to znamená, že okrem využívania prísne legislatívneho prístupu je potrebné použiť na vyvolanie potrebných zmien správania sa výrobcov a spotrebiteľov ďalšie spektrum nástrojov a opatrení, ktoré majú vplyv na rozhodovacie procesy hospodárskej sféry, spotrebiteľov, občanov a autorov koncepcií a politík. Snahou environmentálnej politiky je, aby spoločnosti preberali stále viac zodpovednosti za ochranu

²¹ Rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady o všeobecnom environmentálnom akčnom programe Únie do roku 2020, COM (2012) 710 final. - [on-line] Available on - URL: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2012/SK/1-2012-710-SK-F1-1.Pdf>; p. 12

²² Rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady o všeobecnom environmentálnom akčnom programe Únie do roku 2020, COM (2012) 710 final. - [on-line] Available on - URL: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2012/SK/1-2012-710-SK-F1-1.Pdf>; p. 18

²³ KOM(2011) 899, Ú. v. EÚ C 102, 5.4.2012.

²⁴ Rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady o všeobecnom environmentálnom akčnom programe Únie do roku 2020 COM (2012) 710 final. - [on-line] Available on - URL: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2012/SK/1-2012-710-SK-F1-1.Pdf>; p. 19

²⁵ Rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady o všeobecnom environmentálnom akčnom programe Únie do roku 2020 COM (2012) 710 final. - [on-line] Available on - URL: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2012/SK/1-2012-710-SK-F1-1.Pdf>; p. 20

životného prostredia a aby sa riadili zásadou prevencie a predchádzania škodám. Cieľom je dosiahnutie pozitívnej synergie medzi environmentálnou, sociálnou a ekonomickou dimenziou trvalo udržateľného rozvoja.²⁶ Organizácie sú legislatívou a systémom dobrovoľných nástrojov nabádané k tomu, aby sa samy prihlásili k otvorenej environmentálnej politike a aby zreorganizovali svoju riadiacu štruktúru v súlade s environmentálnymi zásadami. Táto tendencia sa postupne rozširuje na všetky sektory. Podnikateľské subjekty z hľadiska svojej konkurencieschopnosti budú nútené v rámci otvoreného trhu zavádzať požadované systémy, ktoré sú bežné v krajinách EÚ (Schéma Európskeho spoločenstva pre environmentálne manažérstvo a audit – EMAS, alebo norma podľa systému environmentálneho manažérstva ISO 14 001).

Systém environmentálneho manažérstva ako významná environmentálna manažérska inovácia

Systém environmentálneho manažérstva (environmental management systems - EMS) je dobrovoľný nástroj v oblasti environmentálneho riadenia v organizácii, zavedený za účelom dosiahnutia zhody s právnymi požiadavkami.

ISO vyvinula skupinu noriem radu ISO 14000, ktoré pomáhajú organizáciám zaujať proaktívny prístup k správe a ochrane životného prostredia.²⁷ Implementácia EMS sa považuje za environmentálnu organizačnú/manažérsku inováciu. EMS zahŕňa organizačnú štruktúru, plánovanie, zodpovednosť, procesy, postupy a zdroje na prípravu, uplatňovanie, preskúmanie a udržiavanie environmentálnej politiky organizácie. Umožňuje systematickým riadením dosiahnuť úroveň environmentálneho správania, ktoré si sama organizácia stanovila prostredníctvom prijatej politiky procesov a dokumentácie v rámci zavedeného systému environmentálneho manažérstva (EMS). EMS je nástroj, ktorý spája prístupy k ochrane životného prostredia s celkovým riadením organizácie s cieľom dosiahnutia environmentálnych a podnikateľských cieľov manažmentu organizácie. Je aplikovateľný pre akýkoľvek typ organizácie v priemyselnom sektore, v pôdohospodárstve, v službách, v zdravotníctve a obchode, vo finančnom sektore alebo verejnej správe.

Greenwashing

Anglický pojem „greenwashing“ predstavuje zavádzajúce stratégie spoločností, ktoré klamú spotrebiteľov. Spoločnosť sa navonok tvári ako priateľská k životnému prostrediu a pri propagovaní svojho produktu vyzdvihuje napríklad iba časť faktov, ktorá sa týka pozitívnych ekologických ukazovateľov, pričom nepoukáže na negatíva, ktoré sú s daným výrobkom spojené (napr. znečisťovanie životného prostredia). Pojem „greenwashing“ bol pôvodne obmedzený len na opísanie prípadov zavádzania verejnej mienky prostredníctvom reklamy. V súčasnosti možno o „greenwashingu“ hovoriť v súvislosti so širším spektrom podnikateľských aktivít, ako napríklad organizovanie a sponzorovanie podujatí, vydávanie environmentálnych správ, vzdelávacích materiálov a pod. Hlavným cieľom používania týchto praktík je vytvoriť medzi zákazníkmi a zainteresovanými stranami dojem, že spoločnosť robí všetky potrebné opatrenia na zlepšenie svojho environmentálneho správania. V kontexte politik EÚ je „greenwashing“ vnímaný ako negatívny prvok a cieľom Komisie je v rámci usmernení o „Spoločenskej zodpovednosti podnikov“ predchádzať jeho vzniku. Komisia sa na „greenwashing“ zamerala v hodnotiacom reporte o implementácii smernice Európskeho parlamentu a Rady 2005/29/ES z 11. mája 2005 o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom na vnútornom trhu. Zvažuje zavádzanie ďalších konkrétnych opatrení zameraných na výlučne na „greenwashing“.

Záver

Globálne systémové trendy a výzvy spojené s populačnou dynamikou, urbanizáciou, chorobami a pandémiami, zrýchľujúcou sa zmenou technológií a s neudržateľným hospodárskym rastom prispievajú k tomu, že riešenie environmentálnych problémov a dosiahnutie trvalo udržateľného rozvoja je zložitú. V záujme zabezpečenia dlhodobej prosperity je potrebné prijať ďalšie opatrenia na riešenie týchto problémov. Zlepšenie efektívnosti využívania zdrojov predstavuje veľký potenciál na zníženie výrobných nákladov a zvýšenie produktivity. Lepšie využívanie zdrojov má potenciál priniesť významné úspory. Predchádzanie poškodeniu životného prostredia, jeho náprava a presun k nízkouhlíkovému hospodárstvu je spoločenskou výzvou, ktorá zároveň prináša nové podnikateľské príležitosti pre podniky. „Ekologické inovácie“, tak ako každý iný druh inovácií, však potrebujú

²⁶ Analýza súčasného stavu uplatňovania dobrovoľných nástrojov environmentálnej politiky v SR. - - [on-line] Available on - URL: www.rokovania.sk/File.aspx/Index/Mater-Dokum-187267

²⁷ Environmental management - The ISO 14000 family of International Standards. - ISO Central Secretariat, 1, chemin de la Voie-Creuse, Case postale 56, CH-1211 Genève 20, Switzerland, www.iso.org, ISBN 978-92-67-10500-0. - [on-line] Available on - URL: http://www.iso.org/iso/theiso14000family_2009.pdf

na to, aby prosperovali, vhodné prostredie týkajúce sa nielen oblasti rozvíjania myšlienok, podnetov ale ich realizácia závisí na podpore a prístupe k financiam.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- Analýza súčasného stavu uplatňovania dobrovoľných nástrojov environmentálnej politiky v SR. - - [on-line]
Available on - URL: www.rokovania.sk/File.aspx/Index/Mater-Dokum-187267
- Circular economy . - [on-line] Available on - URL: <http://www.europskaunia.sk/circular-economy>
- COM (2012) 710: Proposal for a DECISION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on a General Union Environment Action Programme to 2020 "Living well, within the limits of our planet". - [on-line] Available on - URL: <http://eur-lex.europa.eu/procedure/EN/202195>,
<http://www.senat.fr/europe/textes_europeens/e7919.pdf>
- Dobry život v rámci možností našej planéty - 7. EAP – všeobecný environmentálny akčný program Únie do roku 2020. ISBN 978-92-79-33918-9. - [on-line] Available on - URL:
<http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/7eap/sk.pdf>
- Eco-innovation. - [on-line] Available on - URL: http://ec.europa.eu/environment/ecoap/index_en.htm
- Environmental management - The ISO 14000 family of International Standards. - ISO Central Secretariat, 1, chemin de la Voie-Creuse, Case postale 56, CH-1211 Genève 20, Switzerland, www.iso.org, ISBN 978-92-67-10500-0. - [on-line] Available on - URL: http://www.iso.org/iso/theiso14000family_2009.pdf
- Green Action Plan, GAP. - [on-line] Available on - URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52014DC0440>
- Guide to resource efficiency in manufacturing: Experiences from improving resource efficiency in manufacturing companies. - Europe INNOVA (2012)
KOM(2011) 899, Ú. v. EÚ C 102, 5.4.2012.
- Nový akčný plán pre ekoinovácie na podporu ekologického rastu a prínosu podnikov. Brusel 15.12.2011. - [on-line] Available on - URL: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1547_sk.htm
- Oznámenie Komisie EP, Rade a Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov, – Kruh sa uzatvára - Akčný plán EÚ pre obehové hospodárstvo. V Bruseli 2. 12. 2015, COM(2015) 614 final. - [on-line] Available on - URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015DC0614&from=en>
- Oznámenie Komisie EP, Rade a Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov, Rýchlejší prechod Európy na nízkouhlíkové hospodárstvo. V Bruseli 20. 7. 2016, COM(2016) 500 final. - https://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&ved=0ahUKEwjDyOPI-JzSAhWEHpoKHd3vA8sQFgg6MAQ&url=http%3A%2F%2Fwww.ipex.eu%2FPIPEXL-WEB%2Fdossier%2Ffiles%2Fdownload%2F082dbcc556244a690156263940f60044.do&usq=AFQjCNEEUt3WPIBMjktZhh_Yr6AQLFfRQ&cad=rja
- Rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady o všeobecnom environmentálnom akčnom programe Únie do roku 2020 „Dobry život v rámci možností našej planéty“, Brusel, COM (2012) 710 final. - [on-line] Available on - URL: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2012/SK/1-2012-710-SK-F1-1.Pdf>
- Rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady o všeobecnom environmentálnom akčnom programe Únie do roku 2020, COM (2012) 710 final. - [on-line] Available on - URL:
<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2012/SK/1-2012-710-SK-F1-1.Pdf>
- SEK (2011) 1067, Životné prostredie Európy – stav a perspektíva 2010: Hodnotenie globálnych megatrendov (EEA, 2010)
- Small Business Act. - [on-line] Available on - URL: http://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/small-business-act/index_en.htm
- Stratégia trvalo udržateľného rozvoja. - - [on-line] Available on - URL:
<http://www.europskaunia.sk/strategiatrvaloudrzatelnehorozvo>
- The economic benefits of environmental policy (Hospodárske prínosy politiky životného prostredia)(IES, Vrije Universiteit Amsterdam, 2009), COM(2012) 173, Implementing EU legislation for GreenGrowth (Vykonávanie právnych predpisov EÚ pre ekologický rast) (BIO Intelligence Service 2011).
- United Nations Secretary-General's High-Level Panel on Global Sustainability (2012). Resilient people, resilient planet: A future worth choosing, Overview. New York: United Nations.
- Záver predsedníctva 15. – 16. jún 2006. 10633/1/06 REV 1. 2. SK, CONCL 2, Brusel 7. júla 2006. - - [on-line] Available on - URL:
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/90111.pdf, <
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/SK/ec/90130.pdf>

Zelený akčný plán pre MSP - umožniť MSP premeniť výzvy v oblasti životného prostredia na podnikateľské príležitosti. - Oznámenie Komisie EP, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov. –Brusel 2.7.2014, COM/2014/0440 final. - [on-line] Available on - URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0440&from=SK>

Zelený akčný plán pre MSP - umožniť MSP premeniť výzvy v oblasti životného prostredia na podnikateľské príležitosti. - Oznámenie Komisie EP, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov. –Brusel 2.7.2014, COM/2014/0440 final. - [on-line] Available on - URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0440&from=SK>

ADRESY AUTOROV

Prof. Ing. Milan PIATRIK, PhD.

Slovenská spoločnosť pre životné prostredie, Koceľova 15, 815 94 Bratislava, Slovenská republika
e-mail: piatrik.milan@gmail.com

Ing. Yuri DUCHENKO

Premiumpack Gmbh, Wien, Republik Österreich

Ing. Gabriela RUSKOVÁ

Slovenská spoločnosť pre životné prostredie, Bratislava, Slovenská republika
e-mail: gabika.ruskova@centrum.sk

Ing. Želimir TOPIĆ

Nafta i industrija Srbije NIS, Novi Sad, Republika Srbija

RECENZIA TEXTOV V ZBORNÍKU

Recenzované dvomi recenzentmi, členmi vedeckej rady konferencie. Za textovú a jazykovú úpravu príspevku zodpovedajú autori.

REVIEW TEXT IN THE CONFERENCE PROCEEDINGS

Contributions published in proceedings were reviewed by two members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.